

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

(Представлено к.е.н., доц. Савченко Н.М.)

В процесі дослідження визначено поняття доходи, а також особливості їх формування у бюджетних установах. Обґрунтовано класифікацію доходів у бюджетних установах. Дослідження проведено на прикладі обліку доходів у державних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: бюджетні установи, доходи, облік, освіта, обмінні операції, необмінні операції.

Постановка проблеми. Реформування економіки України, її нормативно-законодавчої бази, через перегляд сформованих підходів до визначення цілей обумовило необхідність систематизації та удосконалення методів мобілізації та ефективного використання бюджетних ресурсів, зумовлює удосконалення механізмів управління бюджетними установами. Суб'єкти господарювання бюджетної сфери задовольняють соціальні, культурні та інші потреби суспільства шляхом фінансування їх діяльності за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які надаються їм безповоротно, тому виникає об'єктивна необхідність ефективного управління рухом бюджетних коштів та майна, придбаного за їхній рахунок. Складність проведення аналізу господарської діяльності цих організацій полягає у відсутності загальної методики визначення показників, у різноспрямованості та специфікації економічної діяльності, розмірах організацій, недосконалості законодавчої бази України та недоступності статистичних даних.

Ефективність управлінських рішень досягається лише при чіткому плануванні, раціональній організації системи бухгалтерського обліку, оперативному контролі та здійсненні факторного аналізу, що забезпечить цільове та ефективне використання бюджетних коштів. Ці питання набирають більшої значущості при наближенні національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів обліку та звітності, удосконалення нормативної та законодавчої бази, реформування та реорганізації виробничо-господарських процесів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання вдосконалення обліку доходів бюджетних установ набувають особливої актуальності з огляду на поширення ринкових відносин у бюджетну сферу України та реформування вітчизняної облікової системи.

Для більшості бюджетних установ в цілому не характерна сезонність в отриманні доходів, однак для сфери освіти вона прослідковується досить чітко. Особливості обліку в установах освіти в своїх працях розглядали Т.В. Канева, С.В. Сисюк, В.І. Лемішовський, проблеми стратегічного управління вищим навчальним закладом були викладені такими науковцями, як: Н.І. Верхоглядова, В.М. Огаренко, В.О. Желябін та інші. Однак більшу увагу необхідно приділити саме обліково-аналітичному забезпеченню управління власними коштами державних ВНЗ [5].

Метою статті є вивчення стану обліково-аналітичного забезпечення управління доходами в бюджетних установах та розробка напрямків його вдосконалення на прикладі вищих навчальних закладів.

Викладення основного матеріалу. Сутність поняття доходи в бюджетних установах має дещо інше значення порівняно з цим же поняттям для підприємств. Це обумовлено низкою особливостей відносно умов їх функціонування.

Левицька С. О. наводить таке визначення доходів — отримані з державного та місцевого бюджетів та генеровані бюджетними організаціями асигнування [3].

Лемішовський В. І. стверджує, що діяльність бюджетних установ фінансується за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, які надаються їм безповоротно [4].

У свою чергу, Свірко С. В. відзначає, що доходи бюджетних установ це надходження грошових коштів, отримуваних установами за рахунок державних коштів, для виконання кошторису доходів і видатків [6].

Визначення представлені у роботах українських вчених не відповідають представленим у міжнародній обліковій практиці. В міжнародних стандартах доходи суб'єктів державного сектору є валовим надходження економічних вигід або потенціалу корисності протягом звітного періоду, коли чисті активи/власний капітал зростають у результаті цього надходження, а не в результаті внесків власників. При цьому суми, зібрані представником органу державної влади чи іншої урядової організації, не є економічними вигодами або потенціалом корисності, що надходять до суб'єкта господарювання, і не ведуть до збільшення активів чи зменшення зобов'язань, тому їх виключають з доходу. Традиційно доходи установ бюджетної сфери в Україні поділяють на доходи загального та спеціального фондів. До доходів загального фонду належать кошти, які надходять із загального фонду бюджету для виконання бюджетними установами своїх основних функцій. Спеціальний фонд бюджетної установи включає власні надходження та інші надходження спеціального фонду. Впровадження у 2016 році НП(С)БОДС 124 «Доходи» передбачає розподіл доходів на доходи від обмінних та необмінних операцій [2].

До доходів від обмінних операцій належать: бюджетні асигнування; власні надходження; доходи від продажу (доходи від операцій з капіталом, доходи від продажу нерухомого майна); доходи від відсотків, роялті та дивідендів; інші доходи від обмінних операцій. Іншими доходами від обмінних операцій є доходи від курсових різниць, від реалізації необоротних активів (крім нерухомого майна), оборотних активів.

Доходи від необмінних операцій включають: податкові надходження; неподаткові надходження (адміністративні збори та платежі); трансферти та кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів; надходження до державних цільових фондів; зобов'язання, що не підлягають погашенню.

На даний час не погоджені принципові положення щодо класифікації доходів бюджетних установ. Це означає необхідність вибору із двох варіантів. Перший полягає в адаптації НП(С)БОДС до діючого бюджетного законодавства, другий – у прийнятті змін та доповнень до чинних нормативних актів, прийняття нових законодавчих документів з метою досягнення їх відповідності НП(С)БОДС. Пріоритетним вважаємо другий варіант у зв'язку з тим, що НП(С)БОДС є

максимально наближеними до міжнародних стандартів обліку в державному секторі, а це є однією з важливих умов розвитку співробітництва України із міжнародними фінансовими організаціями [1].

Облік доходів у сфері освіти має свої особливості. Якщо говорити про надходження по спеціальному фонду, то найбільші обсяги доходів (по оплаті за навчання) установи отримують в період з травня (повністю сплачується заборгованість студентами, які випускаються і мають отримувати диплом) по серпень (протягом літніх місяців оплачуються контракти на навчання на наступний навчальний рік). В інші місяці також надходять кошти до спеціального фонду, однак значно менші за обсягом. Тобто наприкінці навчального року можуть існувати тимчасові нестачі коштів, тому існує об'єктивна необхідність управління грошовими потоками навчальних закладів протягом року [5].

Найбільш ємною та основоположною складовою діяльності державних вищих навчальних закладів виступає фінансове забезпечення. Відповідно, забезпечення раціонального його використання – ключове завдання системи управління. Ефективне управління доходами повинно бути центральним напрямом розвитку оптимізаційного механізму обліково-аналітичного забезпечення.

Висновки.

Згідно проведеного дослідження можна виділити наступні рівні управління та розподілу доходів структурних підрозділів навчальних закладів:

- управління та розподіл на рівні всієї установи (як в більшості навчальних закладів на поточний момент);
- на рівні всієї установи на принципах платності і повернення (залежно від стану кожного окремого підрозділу);
- окремо в межах кожного з трьох різновидів центрів фінансової відповідальності (підрозділи, що надають освітні послуги, що надають інші послуги та адміністративні підрозділи);
- у межах кожного крупного центру відповідальності, в склад якого входять декілька підрозділів з різним рівнем доходу.

Список використаної літератури:

1. Дорошенко О. Класифікація доходів бюджетних установ: гармонізація вітчизняного законодавства у контексті модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі України / О.Дорошенко // Галицький економічний вісник. — 2012. — №5(38). — с.144-151
2. Кладницька Т. А. Вдосконалення обліку господарської діяльності бюджетних установ в умовах дії національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у державному секторі / Т. А. Кладницька // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. - 2016. - № 1. – С. 62-67.
3. Левицька С. О. Фінансові результати діяльності одержувачів бюджетних коштів: економічна сутність, вітчизняна та міжнародна практика обліку / С. О. Левицька // Економічний аналіз. — 2008. — № 2. — С. 361—369.
4. Лемішовський В. І. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посіб. / В. І. Лемішовський. — Львів : Інтеллект-Захід, 2008. — 1120 с.

5. Руденко Н.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами та видатками Державних вищих навчальних закладів / Н. О. Руденко // *Агросвіт*. – 2013. – № 20. – С. 76-80.

6. Свірко С. В. Організація управлінського обліку в бюджетних установах: етап постановки та його складові / С.В. Свірко // *Фінанси, облік і аудит*. – 2014. – Вип. 2(24). – С. 235-250.

References.

1. Doroshenko, A. (2012). Klasyfikatsiia dokhodiv biudzhetykh ustanov: harmonizatsiia vitchyznianoho zakonodavstva u konteksti modernizatsii bukhholders'koho obliku v derzhavnomu sektori Ukrainy [Classification revenue budget institutions, harmonization of national legislation in the context of the modernization of accounting in the public sector Ukraine] *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk [Galician Economic Journal]*, no. 5 (38), pp. 144-151.

2. Kladnytska, T. A. (2016). Vdoskonalennia obliku hospodars'koi diial'nosti biudzhetykh ustanov v umovakh dii natsional'nykh polozhen' (standartiv) bukhholders'koho obliku u derzhavnomu sektori [Improving economic accounting of budgetary institutions in terms of national regulations (standards) of accounting in the public sector] *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu: Ekonomichni nauky.*[Herald of Khmelnytsky National University: Economics], no. 1, pp. 62-67.

3. Levytska, S. A. (2008). Finansovi rezul'taty diial'nosti oderzhuvachiv biudzhetykh koshtiv: ekonomichna sutnist', vitchyzniana ta mizhnarodna praktyka obliku [Financial performance of the recipients of budget funds: economic nature, domestic and international accounting practices] *Ekonomichnyj analiz [Economic analysis]*, no. 2, pp. 361—369.

4. Lemishovskyy, V. I. (2008). Biudzhetni ustanovy: bukhholders'kyj oblik ta opodatkuvannia : navch. posib. [Budgetary institutions: Accounting and taxation teach. guidances.]. Lviv, Intelligence-West, 1120 p.

5. Rudenko, N. O. (2013). Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia dokhodamy ta vydatkamy Derzhavnykh vysykh navchal'nykh zakladiv [Accounting and analytical support revenue management and expenditure of public higher education institutions] *Agrosvit [Agrosvit]*, no. 20, pp. 76-80.

6. Svirko, S. V. (2014). Orhanizatsiia upravlins'koho obliku v biudzhetykh ustanovakh: etap postanovky ta joho skladovi [Company management accounting in budgetary institutions: stage setting and its components] *Finansy, oblik i audyt [Finance, accounting and auditing]*, no. 2 (24), pp. 235-250.

БАЗИЛЕВСЬКА Лілія Володимирівна – магістр Житомирського національного агроєкологічного університету, спеціальність «Облік і оподаткування».

Наукові інтереси:

- обліково-аналітичне забезпечення управління доходами в бюджетних установах